

APUNTS D'ART EMPORDANÈS DELS SEGLES XVII-XVIII

ERIKA SERNA COBA

Resum

Aportem noves dades esparses al coneixement d'algunes peces religioses d'art modestes, tant un retaule, dues dauradures de retaules com tres creus de plata, que es contractaren al llarg dels segles XVII i XVIII a l'Empordà –Arenys d'Empordà, Figueres, Taravaus, Viladamat- i un de Vilademuls i un altre per a una església del bisbat de Ripoll, així com algunes referències del pas i del treball d'artistes per la nostra comarca.

Paraules clau

Barroc, Alt Empordà, retaules, artistes, argenters.

Abstract

We offer some new information on several pieces of modest religious art as are an altarpiece, two gildings of altarpieces and three silver crosses which were commissioned in the Empordà region –specifically in Arenys d'Empordà, Figueres, Taravaus and Viladamat–, one in Vilademuls and another one by a church from the Ripoll diocese during the seventeenth and eighteenth centuries. We also offer some details on some artists' stay and work in the Empordà region.

Keywords

Baroque, Alt Empordà, altarpieces, artists, silversmiths.

La finalitat de la present comunicació és l'aportació de noves dades esparses al coneixement d'algunes peces religioses d'art modestes, tant un retaule, dues dauradures de retaules com ara tres creus de plata que es contractaren al llarg dels segles XVII i XVIII a l'Empordà –Arenys d'Empordà, Figueres, Taravaus, Viladamat–, un de Vilademuls i un altre per a una església del bisbat de Ripoll, així com algunes referències del pas i del treball d'artistes per la nostra comarca. El buidatge de força llibres notariais amb finalitat de descripció arxivística ens permeté, fa alguns anys, l'estudi i l'anàlisi de més d'una cinquantena de documents

relacionats amb retaules prebarrocs i barrocs altempordanesos publicats en els *Annals* de l'IEE,¹ però ara apleguem altres documents que hem localitzat amb posterioritat.

Podem donar notícia de la contractació l'any 1654 de l'encàrrec de la dauradura i la pintura del retaule de sant Sebastià, sant Roc i sant Isidre de l'església de Sant Sadurní del petit veïnat d'Arenys d'Empordà (document núm. 1), obra portada a terme amb l'esforç conjunt dels obrers, regidors, el batlle i el rector del lloc, i executada per Miquel Payrachs, important artista local empordanès, del taller figuerenc del qual sortiren almenys una quinzena de retaules coneguts avui. Havia de ser còpia del que acabava de fer l'any anterior per a l'església de Sant Vicenç de Vilamalla,² dins de la mateixa batllia de Siurana d'Empordà, amb un preu de 150 lliures barceloneses, a raó de la següent equivalència: la dobla d'or de trenta-dos

¹ "Retaules i retaulistes de l'Alt l'Empordà (1650-1700)" a *Annals de l'Institut d'Estudis Empordanesos*. Figueres, XXX (1997), pàg. 297-333 amb Joan Serra Perals.

- "Aproximació a l'estudi d'alguns retaules altempordanesos (1620-1650)" a *Annals de l'Institut d'Estudis Empordanesos*. Figueres, XXXII (1999), pàg. 265-299 amb en Joan Serra Perals.

. "Apunts per a la història de l'art altempordanès (1596-1618)" a *Annals de l'Institut d'Estudis Empordanesos*. Figueres, XXXIII (2000), pàg. 193-250 amb en Joan Serra Perals.

A part, he publicat algunes obres soltes a publicacions locals amb menys àmbit de difusió, les quals no és sobrer relacionar-les tot seguit:

- "Noves dades sobre l'activitat d'Antoni Riera, escultor de Mataró, a l'Empordà" a *Fulls del Museu-Arxiu de Santa Maria*. Mataró. Museu Arxiu de Santa Maria, 65 (1999), pàg. 12-17.

- "El retaule del Roser de final del XVI, obra del pintor Joan Sanxes Galindo" a *La Sibilla. La Revista de Fortià*. Ajuntament de Fortià, (2003), núm. 4, pàg. 4-6.

- "Notícia de tres retaules barrocs garrotxins" a *Actes de IX Assemblea d'estudis d'Amics de Besalú i el seu comtat*. Camprodon, 21-22 setembre 2002. Olot. Edita Amics de Besalú, 2003, pàg. 199-204 amb Santiago Soler i Simon.

- "Noves dades sobre els Perdigó, escultors baixempordanesos dels segles XVI-XVII" a *Estudis del Baix Empordà*. Sant Feliu de Guíxols. Institut d'Estudis del Baix Empordà, XXIII (2004), pàg. 45-52 amb Santi Soler i Simon.

- "Uns canelobres de plata del convent de Santa Magdalena (1594)" a *El Salner*. Grup Cultural Comtat d'Empúries. Castell d'Empúries, XIII (2006), núm. 12, pàg. 37-40.

² Antoni Egea Codina; Marisa Roig Simon; Joan Serra Perals. *Vilamalla. Mil anys d'història (974-1975)*. Figueres. Ajuntament de Vilamalla, 1999, pàg. 96-98.

ral i el ral de vuit de plata a vuit rals. Havia de quedar emplaçat al costat de l'altar major de l'església. El pagament, com era costum, es faria a terminis, és a dir, en el moment d'inici de l'encàrrec, el qual es fixà que seria el 8 de juliol següent, fins a l'entrega del treball acabat, que es concretà per al dia de Sant Andreu, 30 de novembre, rebria, tot just començar, una part en blat a compte del seu consum familiar durant els cinc mesos de la feina, i la resta en metàl·lic quan el retaule ja fos entregat i assentat, a raó de vint-i-quatre rals per cada quartera de blat ja consumida fins al moment; li exigien una relació o memorial de despeses seves, ja que li proveïrien de tot allò necessari per fer-li la vida. Un dels cinc apartats del contracte recull l'obligació dels contractants de suministrar-li l'or necessari per a la dauradura amb el compromís, si es donés el cas, d'anar a comprar-ne més a Barcelona o on fos, però li descomptarien trenta lliures del preu total convingut. El segon termini del pagament quedà concretat per a la Pasqua següent i li seria portat al seu taller de Figueres.

L'art altempordanès d'aquests anys està dominat, sens dubte, per la família Payrachs, procedents del bisbat de Barcelona i instal·lats a Figueres ja l'any 1601 amb la presència de Gaspar Payrachs, pare de Miquel, els quals aviat treballarien junts. També tingué una filla, Anna Maria, que es casaria amb l'escultor gironí Baltasar Enric, i més tard, quan va enviudar, amb el també artista Bernat Saüch. Miquel Payrachs es casà l'any 1627 amb Mariàngela, filla del notari figuerenc Miquel Gaspar i Casamitjana; vivien al carrer de la Presó de Figueres, ja que l'any 1640 arrendaren la casa del costat al pare Antoni Isern, i el document notarial ens informa de les afrontacions. Professionalment treballava amb el seu progenitor, i el trobem l'any 1628 per primera vegada treballant plegats en el retaule del Roser per a la capella del mateix nom instaurada a l'església parroquial de Santa Maria d'Agullana. Com a artistes instal·laren el seu taller a la ciutat de Figueres, des d'on efectuaren treballs per a tota la zona del bisbat. El fet que no apareguin en els estudis sobre l'art català del segle XVII no vol pas dir que la seva producció fos menys interessant, sinó que la seva obra s'ha perdut i que hom no havia escorcollat minuciosament els arxius notariais fins fa poques dècades. Miquel Payrachs marxà a Girona, on morí abans del 1669.

Unes dècades abans, l'escultor establert a Peralada Quirze Darder³ va cobrar l'any 1635 dos terminis per la fabricació del retaule del Roser de l'església de Calabuig i un tabernacle, tal com consta en el llibre de l'obra dipositat a l'ADG,⁴ sent obrers Jaume Ribas i Jeroni Granollers; el pintor de Girona Robert Giralt va pintar-lo l'any següent amb diners procedents de la venda d'uns sacs de blat que el rector tenia guardats, així com d'una bóta d'oli de l'obra parroquial i altres quantitats modestes, com bacins i vendes de ciris.

Una contractació de l'encàrrec de construcció i la fabricació del retaule major de l'església parroquial de Vilademuls, actual comarca del Pla de l'Estany (document núm. 2), va tenir lloc l'any 1700 davant del notari públic de Bàscara, Josep García de Oñate, on s'acordaren, mitjançant uns capítols força detallats, de com havia de ser l'encàrrec, entre els dos obrers de l'obra parroquial d'aquell any, Miquel Isern i Joan Brujats Ferrer, i l'escultor mestre gironí Vicenç Falcó. L'escultor porta en el moment de signatura del contracte una traça o dibuix, malauradament perduda, la qual és signada pel notari atès que els dos obrers no saben llegir ni escriure, de l'obra a fer, la qual inclouria en la primera andana les figures de sant Joan Baptista, sant Josep amb el nen Jesús, tal com està fet a l'església parroquial de Bàscara,⁵ i sant Mateu; la segona andana havia de tenir a cada costat les figures de sant Abdó i Senen i la Puríssima Concepció al mig, i altres figures –que no concreta–,

³ Aquest escultor i fuster de Peralada l'any 1628 es va comprometre, amb els pabordes i baciners de la confraria de Santa Llúcia instituïda a l'església parroquial de Sant Pere de Figueres, a fer una cadira per poder portar la imatge d'aquesta santa a canvi de rebre quinze lliures barceloneses. L'any 1637 acceptà l'encàrrec, amb els administradors del bací, a fer fabricar un retaule de Sant Isidre per a la capella d'aquest sant instaurada a l'església de Sant Esteve de Vila-sacra per l'import de trenta-dos lliures barceloneses. J.F. Ràfols cita en el seu diccionari d'artistes de Catalunya un mestre fuster escultor del segle XVII de Barcelona anomenat Josep Darder, que l'any 1650 era un dels jurats del Consell de Cent. També hi apareix Salvi Darder com a mestre fuster escultor del segle XVII que participà en la construcció de l'altar major de l'església de Santa Maria del Mar de Barcelona. Ignorem si tenien relació familiar amb l'artista empordanès.

⁴ Informació facilitada per l'historiador figuerenc Antoni Egea. ADG. Arxius dipositats, AP de Calabuig, Llibre de l'Obra, 1612-1832.

⁵ El retaule major de la parroquial de Bàscara va ser obra de Vicenç Falcó, Mateu Solivera i Jaume Timó, escultors de Girona i va ser muntat el 1696. Carles BOSCH PARER i Antoni EGEA CODINA. *Mil anys de domini episcopal a Bàscara (817-1845)*. Bàscara. Ajuntament, 2002, pàg. 153-156.

però que remet a la traça dibuixada. L'alçada de l'obra sumaria cinc canes,⁶ amb les figures de la vida de sant Joan Baptista a mig relleu i amb columnes salomòniques. Li serien proveïts tots els materials –fusta, claus, ferro, aigua cuita– al seu taller de la ciutat de Girona. El dia d'entrega de l'obra fou prefixat el següent 1 de maig del 1701, però es faria abans una entrega parcial, o sia, el dia de Tots Sants, havia d'entregar la primera andana del retaule, i la resta per al maig, la qual inclouria el correcte assentament dins l'església de Vilademuls.

L'escultor Falcó cobraria tres-centes lliures barceloneses, abonades en tres terminis en concordança amb la feina que s'aniria fent: així, un terç dels diners es pagaria tot just començar; un segon terç, a mitja obra feta, i l'últim, en el moment d'entrega de l'obra acabada i assentada o col·locada al seu lloc dins de l'església parroquial de Vilademuls. També es considerà l'obligatorietat de fer una visura o examen per part de dos mestres pintors experts que havien de donar el seu vistiplau. Aquests serien nomenats un per cada part dels contractants. Passats dos mesos de l'assentament, l'escultor Falcó encara havia de canviar la ubicació dels retaules laterals, per un major lluïment del retaule major, tot a despeses de l'artista.

El convent franciscà de Santa Maria de Jesús de Figueres datava de l'any 1483, en què els cònsols i prohoms de la vila demanaren llicència a les autoritats del Principat per a la seva fundació. Fou edificat extramurs, vora el camí reial de Perpinyà, al lloc on avui hi ha l'encreuament del carrer de la Jonquera amb el del Rec Arnau. L'església va ser consagrada el 1556. Existia una capella exterior, sobre la porta principal de l'església, amb un altar i una imatge de marbre de la Verge i el Nen. Quan es construï el castell de Sant Ferran, el cenobi quedà dins de la zona d'exclusió, dins la qual no hi podia haver edificis i semblava destinat a l'enderroc, però subsistí fins a la Guerra del Francès, quan fou destruït, probablement a causa d'un bombardeig; posteriorment fou edificat el nou convent, que és l'actual edifici de l'Institut Ramon Muntaner. Hem localitzat una capitulació o encàrrec d'obra de la dauradura del retaule major d'aquest convent datada el 1744, entre el noble Ramon de Gayolà, síndic d'aquell any, i el pintor i daurador olotí Jaume Basil,

⁶ Una cana consta de vuit pams i equival, aproximadament, a un metre i seixanta centímetres.

membre d'una important nissaga de dauradors garrotxins.⁷ Aquesta dauradura fou contractada a l'artista més competitiu, entès com a més econòmic dins d'uns marges de qualitat. La data d'entrega va ser prefixada el dia de Nadal del mateix any, és a dir, gairebé un any. El preu final acordat fou de cinc-centes lliures, pagades en dos terminis, en la meitat de la feina i en acabar, inclosa la visura per part de dos dauradors experts. No se li proveïren els materials necessaris ni se'l mantindria durant les obres, però, com que era foraster, se li facilitava una cel·la amb llit guarnit dins del convent, a més del dret de poder fer ús de la cuina. L'articulat notarial que recull la capitulació amb molt detall obliga a l'artista Basil a proveir-se del millor or de Barcelona, el qual havia de fer servir per bona part de totes les peces del retaule, els sagraris, els canalobres, els bancs, el pàlit, les grades... I, en acabar, i feta l'entrega, encara havia de tornar a donar una altra capa a la corona de la imatge de la Verge per tal que destaqués especialment. Un resident del convent supervisaria els avenços i el bon ritme de l'obra; com no volien que l'enfustament del retaule fos desmuntat per a la dauradura, se li facilitaria una part de les bastides necessàries, encara que s'acceptà que només les imatges poguessin ser retirades. Fa referència al retaule de sant Lluc de Girona com a model a seguir, en concret, en la pintura del color blau transparent amb vetes d'or per a les quatre columnes, encara que les flors havien de ser daurades. Els quatre àngels esculpits d'un sagrari havien d'encarnar-se, i s'entregarien les parts llises amb una aplicació d'or. Les figures principals de la Verge primer s'havien de daurar i, a continuació, l'artista havia de pintar la túnica de color blanc i el mantell de color blau, i deixar només a gust de l'artista la resta de colors. Exigiren el brunyit de l'obra abans d'aplicar l'or, ja que allargaria la durada de la dauradura.

Aquestes obres contractades van ser atribuïdes a pintors i dauradors prou hàbils en la fabricació i la dauradura de retaules, que treballaren per a esglésies del bisbat gironí; són noms sovint poc coneguts i d'unes realitzacions molt locals, escassament estudiades, combinat amb el fet que

⁷ Carles Dorico Alujas. "La dauradura del retaule del Roser, de l'església parroquial de Sant Esteve d'Olot" a *Annals del Patronat d'Estudis Històrics d'Olot i comarca*. Olot, 1994, pàg. 103-132 recull un resum d'aquesta nissaga d'artistes.

són peces d'art destruïdes o substituïdes, de manera que la situació no ajuda gens al seu coneixement.⁸

Tot seguit relacionem notícies esparses sobre artesans constructors de retaules i pintors. He localitzat una època de pagament datada el 1706 en què el rector, Bernat Pont, i els obrers, Josep Gener, pagès, i Joan Artizà, teixidor de lli, paguen cent lliures a compte de les tres centes en què es fixà tota l'obra a l'escultor de Figueres, Joan Torras, com a primer termini per la fabricació del retaule major de santa Àgata de l'església parroquial de Capmany.⁹ Malauradament, no s'ha trobat el contracte de l'encàrrec. Més endavant, el 1728, Joan Torras va ser l'artista expert qualificat a visurar el retaule de sant Bartomeu de les monges canongesses agustines del convent del Bell-lloc de Peralada,¹⁰ obra contractada a l'escultor Pere Costa, la qual no va ser acceptada per les deficiències que es relacionen al document notarial de visura, ja que no se seguí gaire la traça o model signat prèviament. Poc després, el 1731, cobrà un termini de la fabricació del retaule major de la Selva de Mar, en concret, foren 400 lliures del total de 750 acordades.¹¹

Joan Torras és sobretot conegut per haver estat el darrer col·laborador important que va tenir Pau Costa –escultor capdavanter del barroc català originari de Vic. El seu taller va ésser un dels més actius de Catalunya pel nombre elevat d'obres que contractà des de la penúltima dècada del segle XVII fins a la tercera del segle XVIII – i va ser el coautor del retaule major de

⁸ Facilitada la consulta del catàleg informatitzat dels fons i col·leccions del Museu de l'Empordà no hem sabut identificar cap peça o fragment dels trobats documentalment, sense resultats identificables respecte a les peces que hi tenen custodiades.

⁹ AHG. Notaria de Figueres. Manual del notari Bonaventura de Gayolà, núm. 552, f. 72v-73r.

¹⁰ AHG. Notaria de Peralada. Manual del notari Fèlix Gavella, núm. 872, s/f, escriptura del 28 de novembre de 1728 de visura del retaule contractat a Pere Costa el 14 de desembre del 1726 (consultable a AHG. Notaria de Peralada. Manual del notari Fèlix Gavella, núm. 872, s/f.) i la dauradura del mateix fou contractada per 390 lliures barceloneses al vigatà Pròsper Trullàs el 8 d'agost del 1730 (AHG. Notaria de Peralada. Manual del notari Fèlix Gavella, núm. 873, s/f).

¹¹ AHG. Notaria de Peralada. Manual del notari Salvi Mombrú del 1731, núm. 842, f. 157r.

Cadaqués, que va acabar després de la mort de Costa. A part, va fer altres obres més modestes.¹²

L'església de Nostra Senyora del Camp de Garriguella va encarregar la dauradura del retaule de sant Josep, a més de "pintar lo pàlit del altar, platayar las sacras, dorar las coronas dels sants... las palmatorias de dit altar, i pintar las parets de dita..." l'any 1776,¹³ segons època signada amb Paulí Gifre Trobat, pagès i familiar del Sant Ofici de la Inquisició, que paga un preu total de 139 lliures, 12 sous i 6 diners barcelonesos, repartit entre vuitanta lliures per al daurador Joan Baptista Llorens de Figueres, i la resta per a l'escultor Josep Torras, també de la capital altempordanesa.

El daurador figuerenc Joan Baptista Llorens cobrà vint-i-cinc lliures l'agost del 1789 del doctor en drets Tomàs Jutglar en concepte de "los treballs de mon offici de pintar en la casa" situada prop de l'església de Sant Pere de Figueres.¹⁴ Desconeixem la feina exacta que portà a terme, encara que la despesa fou prou modesta. Es casà amb Maria Llorens Clapés Batllori, vídua de l'estamper i llibreter Anton Matas i filla d'un rellotger, el 1767 en què signaren capitulacions matrimonials.¹⁵ És de suposar que aquest artista va desenvolupar nombrosos treballs per la zona, atès que muntà una societat l'any 1768 per cinc anys amb el seu germà, Francesc Llorens, amb el

¹² Escultor de Figueres. El dia 24 de març del 1698 va assumir el compromís de fer un retaule dedicat a sant Llorenç i dues imatges (una de sant Llorenç per poder acompanyar la professó i una altra d'un Sant Crist) amb els administradors de la Confraria de Sant Llorenç màrtir dels Forasters instituïda a l'església parroquial de Castelló d'Empúries. El dia de la signatura d'aquesta escriptura notarial residia a la Selva de Mar, possiblement per raons laborals, on devia estar treballant en l'encàrrec del retaule de sant Joan d'aquesta església. A les èpoques de pagament d'aquest retaule de Castelló d'Empúries, surt citat com a habitant de Figueres, on podria ser que tingués instal·lat el seu taller, ja que els confreres de Castelló no li van facilitar l'allotjament a la vila comtal. En una data que no queda precisada, entre els anys 1721 i 1727, Joan Torras va fer la visura del retaule del santuari de sant Sebastià de la Guarda de Palafrugell, obra de l'escultor Josep Pol. Són documentades altres obres seves, com el retaule dels sants Iu i Honorat de la catedral de Girona, que hom havia atribuït erròniament a Pau Costa.

¹³ AHG. Notaria de Figueres. *Manuale* del notari Josep de Aloy Llach de l'any 1776, núm. f.765, 586r-586v.

¹⁴ AHG. Notaria de Figueres. *Manuale* del notari Josep de Aloy Llach de l'any 1789, núm. 778, f. 368r-368v.

¹⁵ AHG. Notaria de Figueres. *Manuale* del notari Josep de Aloy Llach de l'any 1764, núm. 754, f. 543r-546v.

compromís de compartir a parts iguals tots els encàrrecs que hi tinguessin, tal com consta en una escriptura signada a la notaria figuerenca d'Anton Gorgoll,¹⁶ per la qual s'associaren com a petita empresa, “societat y compañía de y sobre lo officio y art de dorador”; el conveni hi relaciona força aspectes dels pactes acordats, com la necessitat d'aportació dels materials a parts iguals, l'ús mancomunat de les eines i instruments de l'ofici, la prohibició de portar a terme cap encàrrec sols, sinó sempre a benefici de la societat. També es considerarà la possibilitat de caure malalt per part d'un dels dos, situació que quedaria coberta dins del termini dels quinze primers dies, però passat aquest temps, el malalt es comprometia a buscar un substitut al qual pagaria només ell. En cas de falta d'encàrrecs, el germà gran, Joan Baptista Llorens, podria anar a treballar amb el pare, Francesc Llorens, també daurador de Figueres, sense cap compromís envers el germà menor.

En el cas del pintor Marià Horta, només coneixem la pintura d'uns armaris de la casa de Francesc de Vivet Vives Ferrer a Figueres l'any 1758¹⁷ i el seu testament del 1779 pel qual sabem com el seu pare, Pere Horta, també era pintor¹⁸ i estava casat amb Clara Verdalet, a més de demanar ser enterrat a la capella dels Dolors de Figueres.

Tampoc són gaires les dades que podem aportar del daurador de Figueres Albert Vilà, que ja el trobem l'any 1767, quan signa una àpoca de cobrament de només nou lliures que li paga Joan Noguer, negociant de Santa Llogaia d'Àlguema, però no sabem en concepte de què les cobra;¹⁹ la mateixa situació es torna a donar dos anys més tard, en què cobra vint lliures.²⁰ Va fer testament amb el notari Verdalet el 1796 i era fill d'un paraire d'Olot,²¹ Llorenç Vilà, i vivia al carrer de Besalú de Figueres.

Una reunió feta a la capella del Sant Crist, sant Antimo i sant Climent de l'església parroquial de Sant Pere de Figueres l'any 1792²² serví per tirar

¹⁶ AHG. Notaria de Figueres. Manual del notari Antoni Gorgoll de l'any 1768, núm. 808, f. 93r-94r.

¹⁷ AHG. Notaria de Figueres. *Manuale* del notari Josep de Aloy Llach de l'any 1758, núm. 748, f. 170v.

¹⁸ AHG. Notaria de Figueres. *Manuale* del notari Josep de Aloy Llach de l'any 1779, núm. 768 f. 366.

¹⁹ AHG. Notaria de Figueres. Manual del notari Anton Verdalet de l'any 1767, núm. 787, f. 373r.

²⁰ AHG. Notaria de Figueres. Manual del notari Anton Verdalet de l'any 1769, núm. 788, f. 282r-282v.

²¹ AHG. Notaria de Figueres. Manual del notari Anton Verdalet de l'any 1796, núm. 804, f. 57r-58v.

²² AHG. Notaria de Figueres. *Manuale* del notari Josep de Aloy Llach de l'any 1792, núm. 911, f. 514r-515v.

endavant l'encàrrec de repàs i refeta de les pintures del retaule de l'espai, obra encarregada pels seus pabordes o administradors –Anton Sans Teixidor, ciutadà honorat de Barcelona, Pau Martínez de Payva, Pau Roca i Pau Llorens– a Francesc Azemar, mestre pintor de la vila de Perpinyà. La presència de forats a les parets, així com la desfiguració de les imatges que expliquen la vida i història dels sants, en part motivat pels desperfectes ocasionats per les obres que s'acabaven de fer a l'edifici, demanen que siguin repintades a l'oli totes les figures i el quadre de la paret del púlpit que estava a tocar la retxa de la capella que representava el casament de Maria Santíssima, i la mateixa retxa amb dues capes de blau de Prússia; els acabaments havien de ser de color d'or i la tapadora del contenidor de les relíquies tindria una escena nova pintada amb vernís. El pintor Azemar cobraria 425 pessetes, incloses les despeses dels materials necessaris per a l'encàrrec, en tres terminis, com era costum de l'època, és a dir, una part, que serien cent pessetes a mitja obra feta, en acabar-la, el mes de març, o sia, passats tres mesos i mig, li serien abonades 225 pessetes, i les últimes cent pessetes, el mes de maig.

ELS ARGENTERS

L'estudi de la producció artística catalana d'objectes fets amb metalls nobles i altres materials preciosos i l'arribada i la introducció de noves formes va ser un procés molt lent, similar a la pintura o a l'escultura i amb aspectes força desconeguts per la historiografia, en primer lloc s'ha de salvar l'endinsament als protocols notariais i la paleografia com a recerca documental prèvia, atès que els protagonistes i les seves obres són avui dia encara força desconeguts, situació agreujada amb la pèrdua de bona part de les peces i la limitació de l'àmbit religiós respecte a les conservades.

La família d'argenters particularment més activa a l'Empordà són els Padern. Documentem un primer membre, Andreu Padern, habitant de Figueres, intitulat "faber auri et argentis" que ja el 22 d'octubre 1582²³ cobra, del prevere Miquel Andreu, un termini de l'encàrrec de fer una custòdia de plata per a l'església parroquial de Sant Pere de la capital altempordanesa,

²³ AHG- Notaria de Figueres. Manual del notari Antoni Josep Mitjavila, núm. 969, f. 65v-66r.

el qual havia de tenir les armes de la ciutat gravades. Més endavant, el 15 d'abril de l'any 1610 (document núm. 4), els obrers Bartomeu Roca i Jeroni Sastre de l'església parroquial de Taravaus li encarreguen una creu de plata, de dotze o tretze marcs de plata, segons una traça que se li entrega i que és similar a la de l'església parroquial de Cistella, obra que haurà d'entregar el dia de Tots Sants d'aquell mateix any. També es concreta per escrit que la peça argentada ha de portar en mig relleu o relleu sencer, segons l'habilitat i gust estètic de l'artista, una figura de Crist crucificat i de Nostra Senyora amb el nen Jesús als braços. El preu convingut va ser de nou lliures i dotze sous per cada marc de plata entregat a l'obra final, sense comptar la fusta pel mànec, el canó d'aram o coure i un cruciferari que li proporcionaren abans del començament de la feina.

Pocs anys més tard, tenim notícia d'un altre familiar Padern treballant per l'Empordà, en concret és Antoni Padern, intítulat argenter de Figueres, que el 28 d'octubre del 1623 es compromet, per capitulació notarial, a fer una creu de plata per a l'església parroquial de Viladamat, encàrrec signat davant del rector Sebastià Geli, i els obrers del lloc, Esteve Baró i Cristòfor Carreras (document núm. 5). La peça seria d'un pes estimat d'onze marcs de plata i havia de ser semblant a la que ja s'exhibia a la parròquia de Sant Miquel de Fluvià. El termini d'entrega va ser fixat en uns sis mesos, és a dir, el mestre Padern havia de tenir l'obra acabada el dia de Quaresma següent. El preu acordat fou de trenta-un rals per cada marc de plata del pes final, sense comptar la plata entregada per fer la peça, material que li seria proveït. Rebé en el mateix moment de signatura del document i davant del notari Miquel Gaspar Casamitjana com a avançament quaranta-cinc lliures i un ciri de cera d'un quintar de pes amb un valor de vint-i-cinc lliures, així que el total cobrat fou de setanta.

L'historiador figuerenc Antoni Egea disposa d'un blog *on line*²⁴ en què exhibeix públicament un estudi de mil dos-cents atorgants figuerencs aplegats de totes les escriptures conservades dels anys 1600-1609 de notaries de Figueres. Hi surten relacionats tant Andreu Padern com el seu fill Antoni, encara que no apareix cap esment de peces ni treballs de cap d'ells durant el primer decenni del segle XVII.

²⁴ <http://www.antoniegea.blogspot.com/>

Més endavant, durant les primeres dècades del segle XVIII apareix referenciat Josep Padern, també argenter de Figueres, en el llibre de comptes del notari Bonaventura de Gayolà, així com Ramon Ferrer i Joan Escarpanter, tots argenters de la capital altempordanesa.²⁵

El document núm. 6 de l'apèndix és la transcripció de la contratació notarial d'una creu de plata per a l'església de Santa Maria de Sorba del bisbat de Ripoll, encàrrec fet per Joan Soldevila, pagès del lloc com a obrer, i l'argenter de Figueres, Antoni Vila, compromís signat a la vila de Figueres, encara que l'artista ja s'havia compromès a fer aquest treball abans, quan havia residit a la vila de Cardona. La peça argentada havia de tenir un pes de cent vint unces i el preu pactat foren 182 lliures i dos sous barcelonesos que ja tenia cobrats a Cardona. Amb aquest acord notarial se li demana que acabi i entregui la creu de plata el següent dia de Pasqua de Resurrecció de l'any 1664, uns quatre mesos i un any, o que retorni els diners, però si l'entrega i ha fet servir més metall noble del que li havien donat prèviament, aquesta despesa seria assumida pels obrers berguedans. L'església romànica de Santa Maria de Sorba, terme municipal actual de Montmajor, dins del Berguedà, havia pertangut al monestir de Ripoll des del segle XI i el lloc havia format part del vescomtat de Cardona, dins la batllia de Cardona.

Amb la intenció preferent de difondre la documentació extreta i de possibilitar un major acostament a la realitat dels argenters i de la seva activitat, apleguem unes notes esparses sobre les referències documentals trobades en els protocols i manuals notarians. Sabem de l'existència de l'argenter de Figueres, Anton Duran, pel seu testament fet el 1786²⁶ i el posterior inventari de béns. L'any 1793 s'emparentaren per matrimoni²⁷ una filla de l'argenter Anton Soler de Figueres i la seva dona, Francesca Soler Colomer, amb Thomàs Delhom Bonet, comerciant natural d'Elna i veí de

²⁵ AHG. Notaria de Figueres. Llibre de comptes del notari Bonaventura de Gayolà (1704-1717), núm. 557, f. 178, 42, 126.

²⁶ AHG. Notaria de Figueres. Manual del notari Anton Verdalet de l'any 1786, núm. 798, f. 221r-222r i 249r-250v.

²⁷ AHG. Notaria de Figueres. Manual del notari Anton Verdalet de l'any 1793, núm. 802, f. 45r-46v.

Figueres, fill del notari públic de la vila rossellonesa Josep Delhom. D'aquest mateix any és la redacció del testament de Francesc Colomer, també argenter de la capital altempordanesa,²⁸ fill d'un altre argenter anomenat Jaume Colomer de Figueres. Josep Thomàs, argenter figuerenc, va anar al notari a deixar escrites les seves voluntats el 1794²⁹ i hi figura que era fill del mestre de cases, Jaume Thomàs, ambdós de Figueres.

Pocs anys abans, concretament a finals del 1790³⁰, el notari de Figueres Josep de Aloy Llach³¹ protocolitzà la formació del Col·legi Oficial d'Argenters de la capital altempordanesa amb la presència de deu mestres argenters, Jaume Colomer, Simplicí Rossell, Manel Tarabal, Antoni Soler, Nicolau Bautó, Antoni Bauló, Antoni Vinyas, Benet Martí i Josep Thomàs, i Joan Raynal, que en aquell moment excusa la seva presència al despatx del notari, en funció amb la llicència i el permís concedits per la Junta de Comerç i Moneda de Madrid amb la finalitat del benefici públic i la millor protecció dels afiliats, en especial davant del col·legi de Girona, d'on depenien fins aquell moment, amb la disposició comuna d'un marcadore de plata, un mesurador i altres instruments que servien d'eines de control oficial a la nova demarcació. L'argenter Antoni Soler seria el responsable del marcatge de la plata. El nombre d'associats no seria fix, però obligatori per a tots els que disposaven de botiga o taller a Figueres. Tot seguit, el document aplega les llargues ordenances aprovades el 1771 i de compliment obligat per a totes les argenteries de l'Estat. A partir d'aquest moment, la transcripció d'actes de reunions d'argenters són presents en els protocols notariais, en què es deixa constància d'exàmens i proves a nous afiliats, així com els nomenaments i

²⁸ AHG. Notaria de Figueres. *Manuale* del notari Josep de Aloy Llach de l'any 1793, núm. 781, f. 306r-307v.

²⁹ AHG. Notaria de Figueres. Manual del notari Joan Coder de Collferrer de l'any 1794, núm. 858, f. 6r-6v.

³⁰ AHG. Notaria de Figueres. Manual del notari Josep de Aloy Llach de l'any 1790, núm. 779, f. 367r-405v.

³¹ També consta com a batlle del bienni en el moment de la signatura de l'escriptura.

certificats d'aprenentatges.³² Desconeixem quan va desaparèixer, però com a especulació podem indicar la segona meitat del segle XIX.

APÈNDIX DOCUMENTAL

1

1654, juny, 29. Arenys d'Empordà.

Capitulació de la dauradura del retaule de sant Sebastià, Roch i Isidre de l'església de Sant Sadurní d'Arenys d'Empordà.

ACAE. Fons familiar Pagès d'Arenys d'Empordà. Notari Josep Terrauba, del castell de Siurana d'Empordà, caps núm.13.

De y sobre la capitulació fahedora per y entre lo reverent Salvi Borràs, prevere y rector de la iglésia parroquial de Sant Sadorní del lloch de Arenys, de la batllia real del castell de Ciurana, bisbat de Gerona, Andreu Olivet, pagès de dit lloch, lo any present y corrent obrers de dita iglésia, los honorables Miquel Pagès, lo present trienni per la Sa. Ca. y Real Magestat batlle de dita real batllia, Rafel Baranguer y Joan Recasens, lo any present y corrent còsols de la universitat de dit lloch, Miquel Arbona y Joseph

³² El setembre de 1796 fou expedit un certificat d'aprenentatge de l'ofici d'argenter per part de Nicolau Bautó a favor de Josep Caralt, fill de l'adroguer figuerenc amb el mateix nom, on s'assegura que ha fet una estada de sis anys (AHG. Notaria de Figueres. Manual del notari Josep de Aloy Llach, núm. 783, f. 504v-505v).

Les reunions de tots els col·legiats per examinar un nou membre són prou freqüents; així, hem trobat tres proves seguides l'octubre i novembre del 1794, amb l'assistència dels diputats marcadors Jaume Colomer i Nicolau Bautó, Simplicí Rossell com a secretari, Benet Martí de clavari i Anton Bauló, reunits a casa del doctor en drets, Miquel Gorgot, al carrer de la Presó i amb l'assistència de l'alcalde i notari públic Josep de Aloy Llach, per examinar Francesc Colomer tant de coneixements teòrics com pràctics i de dibuix, a més de portar ja fetes unes sivelles de plata, exàmens que li concediren l'habilitat com a argenter de la capital altempordanesa i la possibilitat de poder obrir botiga o taller propi. També aprovà amb satisfacció Narcís Prats, natural de Sant Andreu del Palomar prop de Barcelona, que exhibí davant dels examinadors unes arrecades d'or amb maragdes, i Fèlix Soler, fill d'Anton Soler, que mostrà un anell d'or amb diamants. Les despeses de les proves pujaren a cent lliures per aspirant. (AHG. Notaria de Figueres. Manual del notari Josep de Aloy Llach núm. 782, f. 271r-273v).

Dos anys més tard, el 6 de maig de 1796 va passar els exàmens positivament per poder ser admès al Col·legi d'Argenters de Figueres Jaume Duran, fill d'Anton Duran també argenter, que presentà un anell d'or amb un topazi i un dibuix (AHG. Notaria de Figueres. Manual del notari Josep de Aloy Llach, núm. 783, f. 282r-282v).

Carrereras, singulars y particulars de dit lloch de Arenys, de una part, y lo senor Miquel Payrachs, pintor de la ciutat de Figueras, de part altra, per y entre ditas parts se ha capitulat lo següent.

Primerament, és pactat, concordat entre ditas parts que dit mossèn Peyrachs, de grat y certa sciència sua convé y en bona fe promet als dalt dits obrers, batlle, cònsols, y demés particulars assí presents, en dorar, pintar y matitzar de colors si y conforme està lo retaula que dit mossèn Peyrachs [h]a pintat en Vilamalla, ab los colors, requisits y a son punt posar lo retaula de Sant Sebastià, Sant Roch y Sant Isidro que vuy en-dia està assentat en dita parroquial església, y al costat del altar major de aquella fins sie perfetament dorat, pintat y posat a tota perfectió com ara de present està.

Ítem, és pactat y concordat entre ditas parts que los dalt dits obrers, batlle, cònsols y demés particulars de dit lloch, de grat y certa sciència llur comuna y en bona fe, prometen a dit mossèn Miquel Peyrachs, pintor predict assí present, en donar y pagar-li per son treball de dita obra cent cinquanta lliuras moneda barcelonesa, ço és, la dobla de or a rahó de trenta dos rals y lo ral de vuyt de plata a vuyt rals, pagadores en esta forma, ço és, que per part de dita quantitat li donaran y lliuraran tot lo blat li convindrà per son gasto y de sa família durant lo temps de la confecció de dita obra, la qual comensarà de fer per lo dia de vuyt del mes de juliol pròxim vinent, y acabarà lo dia de Sanct Andreu pròxim vinent; y fins sie a tot son punt finida y acabada lo qual li prometen donar y lliurar en preu de vint y quatra rals de dita moneda per quiscuna cortera, de una part, y de altre part, lo hagen de proveher de tot lo demés a la vida humana necessari per ells, per sa família en disminució del preu de dit retaula aportant per assò un memorial del que gastarà per ditas rahons.

Ítem, és pactat y concordat entre ditas parts que en cas vingués en lo discurs de dita obra faltar a dit Peyrachs or per aquella, que dits particulars tingan obligació com ara de present se obligan en bestraurer trenta lliuras de dita moneda per enviar li a cercar en Barcelona o allí hont convinga a compte del dalt dit preu.

Ítem, és pactat y concordat entre ditas parts que los dits obrers, batlle, cònsols y demés particulars convenan y en bona fe prometan al dalt dit mossèn Peyrachs assí present en donar y pagar-li lo restant de dit preu de dita obra lo dia o festa de Pasqua de Resurecció pròxim vinent en dita moneda barcelonesa, aportat en la vila de Figueres franchas de emparas etc. Ab renunciació de gracias etc. for propri y submissió de qualsevol altre for y ab jurament de no contravenir llargament.

Finalment...

Et ideo nos dicte partes ...

Actum in loco de Arenys, bajulie regie castri de Ciurana diocesi gerundensi die vigesima nona junii millesimo sexcentesimo quinquagesimo quarto.

Testes Guilermus Salort, parator, et Michael Borràs, sartor, ambo dicti loci de Arenys habitatores.

In quorum fidem ego dictus Josephus Terrauba, nottari supradictus hic me subscribo et meum solitum artis nottarie rogatus appono. Sig+num.

1700, febrer, 21. Vilademuls.

Capitulació del retaule major de l'església parroquial de Vilademuls.

AHG. Notaria de Bàscara, Manual del notari Josep García de Oñate, núm. 8, f. 45v-49r.

En nom de Nostre Señor Deu sie. Amen.

De y sobre lo fahedor del retaule del altar major de la Iglésia parroquial del lloch de Sant Joan Baptista de Vilademuls del present bisbat e Gerona que los honorables Miquel Hizern, pagès de present, masover eo arrendador de la torra vulgarment dita de Taphorer³³ situada dins dels tèrmens de la vila de Bàscara, y de dit lloch de Vilademuls, y Joan Brujats y Ferrer, treballador de dit lloch de Vilademuls, lo present y corrent any obrers de la obra de la isglésia de dit lloch de Vilademuls, que donan a fer y fabricar al honorable Vicens Falcó, mestre escultor de la ciutat de Gerona, los quals dits obrers en nom de dita obra de dita isglésia, de una part, y lo dit honorable Vicens Falcó, escultor predict, de part altre, són estats, fets, apuntats, llohats, firmats jurats los capítols y declaracions següents.

E Primerament, és pactat y concordat per y entre las ditas parts que los dits Miquel Hizern, pagès, y Joan Brujats y Ferrer, treballadors, lo dit present y corrent any obrers de la obra de la isglésia parroquial del dit lloch de Vilademuls en dit nom de obrers, hagen de remetre com ab thenor del present de llur grat y certa sciència en nom de la dita obra de la isglésia parroquial del dit lloch, y per ells y per los successors llurs en dita obra, convenan y en bona fe prometan al dit honorable Vicens Falcó, escultor predict, de què li aportaran tota la fusta, claus y la aigua cuyta, necessària que se haurà de menester per fer y fabricar lo dit retaule del altar major de la dita isglésia parroquial de dit lloch de Vilademuls a gastos y despesas de la obra de la dita isglésia dins la ciutat de Gerona y en la casa de la sua pròpia habitació sots obligació dels béns de la dita obra de dita isglésia llargament y ab jurament.

Ítem, és pactat y concordat per y entre ditas parts que lo dit honorable Vicens Falcó, escultor predict, hage de prometre com ab thenor del present de son grat y certa sciència, convé y promet als dits honorables Miquel Hizern y Joan Brujats y Ferrer, obrers de la dita isglésia parroquial del dit lloch de Vilademuls y als llurs en dita obra de la isglésia successors que ell los farà y fabricarà lo retaule del altar major de la dita isglésia parroquial del dit lloch de Vilademuls en lo modo, forma y manera que està trassat y dibuixat en la planta que ell dit honorable Vicens Falcó aporta y de present ensenya y dits obrers la firman, eo de voluntat llur per dir ells no saben scriurer firmada per lo notari avall scrit ab las figuras de vulto, és a saber, de sant Joan Baptista, de sant Josep ab lo

³³ La torre Taforer és un mas ja documentat a principis del segle XVIII, que anteriorment s'havia dit mas Berenguer.

minyó Jesús aportant aquell en la mà, és y conforme està aquell en lo altar major de la isglésia parroquial de la vila de Bàscara y sant Matheu a saber és en sa primera andana **del dit retaule y ab las figuras de sant Abdon y Senén, un en cada costat, y ab la figura de** la Puríssima Concepció de Maria Sanctíssima enmig de la segona andana quiscuna figura, ab sa pastera, y lo demás conforme conté la dita trassa y dibuix del dit retaule prometenent com promet que lo dit retaule farà y tindrà sinch canas y posrà aquell ab las històries de Sant Joan Baptista en mig relleu y las columnas a la salomònica si y conforme apar de la dita trassa y dibuix de aquell, lo qual retaule promet treballar dins la ciutat de Gerona, y en la casa de la sua pròpia habitació, sots obligació de sos béns llargament ab jurament.

Ítem, és pactat que lo dit honorable Vicens Falcó, com ab thenor del present son grat y certa sciència, convé y promet als dits honorables Miquel Hizern y Joan Brujats y Ferrer, obrers de la dita isglésia parroquial de dit lloch de Vilademuls y als llurs en dita obra de la dita isglésia successors, que los tindrà fet, acabat y assentat lo dit retaule de dit altar major tot a punt per tot lo dia primer del mes de maig del any mil set cents y hu pròxim vinent, a saber, és la primera andana de dit retaule per tot lo dia de Tots Sants al primer del mes de novembre pròxim vinent del present y corrent any; y la segona andana y lo demás de dit retaule per tot lo dit dia primer del dit mes de maig de dit any pròxim vinent mil set cents y hu, aportant aquell a sos propis gastos dins la dita isglésia parroquial del dit lloch de Vilademuls sots obligació de sos béns ab jurament llargament.

Ítem, és pactat que los dit honorables Miquel Hizern y Joan Brujats y Ferrer, obrers predits en dit nom hagen de prometre com ab thenor del present de llur grat y certa sciència per ells y per los llurs en dita obra de la isglésia successors convenan y prometan al dit honorable vicens Falcó escultor predit que per la obra y treball que ell posarà y tindrà en fer lo dit retaule del altar major de la dita isglésia parroquial del lloch de Vilademuls li donaran y pagaran i als seus realment y ab tot effecte tres centes lliuras moneda barcelonesa ab tres pagues iguals y reals, ço és, de cent en cent lliuras de dita moneda barcelonesa, a saber, una primera paga de cent lliuras lo dia que comensarà de fabricar lo dit retaule, que serà lo primer dia del mes de maig, pròxim vinent volent-ho Déu; la següent paga, de cent lliuras de la dita moneda serà lo primer dia del mes de novembre pròxim vinent, en lo qual dia estarà assentada y posada la dita primera andana del dit retaule; y la tercera paga de las restants cent lliuras de dita moneda barcelonesa a total compliment de les ditas tres centas lliuras de dita moneda lo dia que in totum lo dit retaule estarà totalment posat y assentat en dita isglésia parroquial per lo que ne obligan los béns de dita obra de la dita isglésia llargament y ab jurament.

Ítem, és pactat que los dits honorables Miquel Hizern y Joan Brujats y Ferrer en dit nom de obrers de dita isglésia parroquial y los llurs en dita obra de la isglésia successors pogan y los sia lícit y permès quant lo dit retaule estarà totalment assentat y posat tot a punt regonèxer, ço fer visurar, mirar y regonèxer lo dit retaule a fi i effecte de mirar si estarà aquell adequat si y segons la dita trassa y dibuix està fet en y ab la referida planta que de voluntat dels dits obrers se és firmada per lo notari avall scrit de tal manera que ells en dit nom per la llur part pogan cridar un escultor pràctic y noticiós en la art de escultoria, y axí bé lo dit honorable Vicens Falcó paga etiam

cridar per sa part un altre escultor pràtic y noticiós de la referida art de escultoria y que aquells dos escultors declaren y censuren la dita obra del dit retaule dins dos mesos després que lo dit retaule estarà assentat en dita isglésia y estant de l forma que conté la dita planta dits honorables obrers lo hagen de acceptar y fer-li realment la íntegra solució y paga de aquell en cas no li haguessan fet la última paga.

Ítem, és pactat etc. que per quant podria ésser que lo dit honorable Vicens Falcó morís, lo que Déu no vulla, ans de haver acabada la obra del dit retaule en cas more, y constarà que ell hage hagut y rebut alguna quantitat de diners hage de donar caució idònea a total coneguda dels dits obrers a fi y efecte de assegurar la dita quantitat, la qual caució y fermaça hage de donar cob³⁴ ab thenor del present promet donar lo dia que ell firmarà apocha als dits honorables obrers per aquella quantitat que haurà rebuda exegida y cobrada això que en cas muyre, lo que Déu no vulla, sens haver acabat lo dit retaule tot lo que serà per ell obrat y treballat del dit retaule hagen los dits honorables obrers de dita obra de la dita isglésia de pèndrer en disminució de la dita quantitat que ell haurà rebuda, exigida y cobrada estimada que sia la dita fàbrica per dos escultors pèrits, ço és, per quiscuna part hagut rahó del preu se li dóna del dit retaule y que dits honorables obrers pugan fer acabar lo dit retaule per qui los aparexarà y axí ho firman llargament y ab jurament en deguda forma.

Ítem, és pactat etc. que ab lo present retaule ó per la dita quantitat de las ditas tres centas lliuras moneda barcelonesa nova comprès lo sacrari que està en la dita planta dibuxat y no obstant això lo dit honorable Vicens Falcó, escultor predit, convé y en bona fe promet als dits honorables obrers y als llurs en dita obra successors que ell farà y posarà lo dit sacrari al dit retaule en lo modo y forma que està en dita planta dibuxat a sos propis gastos sens demanar cosa als dits honorables obrers ni als llurs per paga y solució de aquell per haver-ho axí ell pactat ab lo reverent Miquel Daunís prevere y rector de la dita isglésia parroquial del dit lloch de Vilademuls sots obligació de sos béns llargament y ab jurament.

Ítem, és pactat etc. que quant lo retaule se assentarà lo dit honorable Vicens Falcó, escultor predit, promet als dits obrers y als llurs en dita obra de la isglésia successors mudar los altars són fronters al altar major y posar aquells a llurs capellas fent-li lo gasto a ell y a sos fadrins tans quant estarans assentant lo dit altar major y dits dos retaules o altars són fronters lo que promet cumplir sots obligació de los béns llargament y ab jurament.

E finalment etc.

Et ideo nos dicte partes ...

Actum in loco de Vilademuls die XXI februarii MDCC.

Testes Joannes Pou laborator naturalis loci de Fornells et Salvius Masó juvenis agricola loci de Galliners.

³⁴ La paraula correcta seria com.

1744, gener, 2. Figueres.

Capitulació de la dauradura del retaule major de l'església de Nostra Senyora del Jesús del convent de Sant Francesc de Figueres.

AHG. Notaria de Figueres, *Manuale* del notari Josep Requesens Vilar, núm. 602, f. 1r-

En nom de nostre Señor Deu sie. Amen.

De y sobre la fàbrica de dorar lo retaule major de la Iglésia de Nostra Señora de Jesús del convent de P.P. Recolets del ordre de Sant Francesch de la vila de Figueras, bisbat de gerona, per y entre lo lloble señor don Ramon de Gayolà, en dit vila de Figueras domiciliat, com a síndich de dit convent, de una part, y Jaume Basil, pintor y dorador de la vila de Olot de dit bisbat, de part altre, tant com a més donant y dient y restant en la última dita al encant públich, se ha feta, firmada, llohada y jurada la present capitulació segon thenor de la tabba del thenor següent.

Pactes que deurà observar y cumplir lo qui empendrà el dorar lo retaule, los tres banchs y balustrada del pesbyteri de Nostra Senyora de Jesús de P.P. Recolets del Serafich P.Sant Francesch de la vila de Figueras són los següents.

Primo, tindrà obligació de donar lo aparell o aparells necessaris y que se requireixen segons regla y art de un bon dorador, perquè lo or y jaspes se posaran en lo retaule, banchs y balustrada sie durador, y que després de haber posat lo aparell o aparells de guix y ben en cas tinga de reseguir totas las flors y fullatge y imatges se troban en dit retaule, banchs y balustrada ab los ferros donant-los lo mateix sentit que tenen de escultura y que no hi pugan posar lo bol que no estiga a gust del P. guardià, donant-hi quatre capas de bol.

Ítem, tindrà obligació de dorar ab lo millor or se trobe en Barcelona tota la escultura com son talla, motllura y perfil corrents e imatges se troban en dit retaule y banchs, y axí mateix tots los perfils o borar, encara que llisas, que se necessítian per estar ab tota perfecció dit retaule; y que tot lo que sie camp llis, se tinga de fer dels millors jaspes o conxas, tot brunyit y que no puga posar color algun a ninguna imatge que primerament no sia tota dorada ab or dos y revistada per lo P. Guardià y que la imatge de la verge la tinga de posar després de ser dorada tota de tisso blanch en la túnica y un tisso blau en lo manto y en lo aforro vermell y lo Niño del tisso apareixerà millor al dorador y los sants del tisso del color convindrà més a son hàbit.

Ítem, que tots los sacraris gran y petit de part de fora (per ser ja dorats de par de dintre) tot lo que sie del sacrari, tant lo llis com lo demás, sie tot dorat, eo or, sens jaspes encarnant los quatre àngels se troban en dit sacrari.

Ítem, que las quatre columnas son en dit retaule las tinga de fer de blau transparent ab las vetas de or com estan en lo retaule de San Lluch de Gerona, exceptat totas las flors de ditas columnas que han de ser doradas y lo corresponent dels capitells y basses.

Ítem, que los banchs sien de jaspes brunyits o de jaspes al oli ab botum o llustre com millor apareixerà al P. guardià, y las boras dels montants sian perfiladas de or y tota la escultura de or del mateix modo se ha dit del retaule.

Ítem, que los candaleros o brandoleras se tingan de dorar tot lo que se necessita y fer tot lo demés de jaspe tot brunyit.

Ítem, que tota la balustrada la tingan de jaspear sens or tot ben brunyit o de jaspes al oli ab batum o llustre com millor apareixerà també a dit p. Guardià.

Ítem, tinga de dorar lo march del pàlit y los sis candaleros se troban en las gradas de dit retaule tot or y lo crucifici.

Ítem, que no pugan desfer lo retaule per dorar-lo, sinó que lo hagen de dorar aquí ahont se troba, comensant per lo més alt, y sols pugan trauer las imatges.

Ítem, que lo qui empendrà lo dorar dit retaule hage de fer las bastidas a sos gastos, y que lo P. guardià sols tinga de dexar los dos antenas que de té.

Ítem, que lo qui empendrà lo dorar dit retaule sàpia fer las conxes ab perfecció.

Ítem, sàpia qui empendrà dita obra que ha de posar lo or, colors, guix, bol y demés ingredients tot a sos gastos, sens que lo P. guardià li tinga de donar cosa alguna ni fer-li la vida.

Ítem, sàpia que el que empendrà dita obra que per lo preu se li lliurarà la present tabba que serà el que més barato y millor ho farà, se li pagarà ab tres iguals pagas, ço és, la primera al comensar la obra, la segona a mitja obra feta, y la tercera acabada la obra vista y regoneguda antes per dos doradors vistos al P. Guardià.

Ítem, com la corona ha de posar sobre la imatge de la verge, sàpia que sinó està feta la obra quant se lliurarà la present tabba estarà obligat a dorar-la com la demés.

Ítem, sàpia qui tindrà de encarnar tot lo que se necessita en las imatges són en lo retaula y banchs y pulir-las ab bugeta y no ab llustre.

Ítem, sàpia que que tot lo or se tindrà de bronsejar o montar³⁵ tinga primer de ser brunyit per ser més dorader.

Ítem, sàpia que si és foraster el qui empendrà esta obra el P. Guardià li concedirà habitació dins del convent dexant-li una celda ab un llit guarnit y puesto en la cuina per cuynar.

Ítem, sàpia que qui empendrà lo retaula tinga obligació de tenir-lo acabat tot per lo die de Nadal del present any mil set cents quaranta y quatre.

Ítem, lo dit noble senyor don Ramon de Gayolà en dit nom de síndich de dit convent convé y promet a dit Jaume Basil, pintor y dorador, tant com a restant en la última dita al encant públich que per lo preu de dita obra li donarà y pagarà cinch centas lliuras moneda barcelonesa ab dos iguals pagas, ço és, la primera en ser feta la mitat de dita obra y la segona y última després de ser acabada, perficionada, visurada y aprobada tota dita obra, y per çò ne obliga en dit nom tots y sengles béns y

³⁵ Paraula de lectura incerta.

drets de dit convent tant solament y no los seus propis com en assò exercesca cosa aliena.

Ítem, lo dit Jaume Basil, pintor y dorador present, accepta los dits pactes y de son grat y certa sciència convé y promet servir, attendrer y cumplir aquells...

E finalment.

Et ideo nos dicte partes...

Actum Figueriis die II januarii MDCCXXXIII.

Testes Salvator Texidor, ligni faber, et Joannes Baptista Floreta, olitor villa de Figueriis.

4

[1610, abril, 15]. Figueres.

Capitulació d'una creu de plata per a l'església parroquial de Taravaus.

AHG- Notaria de Figueres, *octavum manuale* del notari Miquel Gaspar Casamitjana, núm. 204, f. 123r-124v.

En nom de Déu sia.

Sobre la obra de la creu de plata baix designadora per y entre les parts baix scrites són fets, pactats, firmats y jurats los capítols y pactes següents.

Primerament, lo honorable mossèn Andreu Padern, argenter, habitant en la present vila de Figueras, convé y en bona fe promet als honorables Barthomeu Roca y Hierònym Sastre, pagesos y lo any present, obrers de la Isglésia parrochial del lloch de Taravaus, assí presents y a llurs successors en dita obra, que de assí al dia o festa de Tots Sants, que serà lo primer dia del mes de novembre primer vinent, haurà feta y acabada bé y degudament, ab tot effecte, com se pertany a bon official e com de ell se confia, una creu de plata marcada, bona y rebedora, de pes de dotze o tretze marchs de plata, poch més o mancho, la qual creu sie feta y acabada de la pròpria traça, echura y manera que és feta la creu de la Isglésia parrochial del lloch de Cistella. En la qual creu, farà y posarà, de la una part, una figura de Christo crucificat, y de l.altre, una figura de Nostra Señora, ab un Jesús als brassos, les quals figuras sien de mig relleu, o, tot relleu com de dit mossèn Padern li apareixerà, convenint per major perfectió de la obra, la qual creu dit mossèn Padern la farà y acabarà com està dit a tots sos gastos y or plata sua pròpria, donant-li, emperò, dits obrers o llurs successors, lo cruzer y mànech de fusta y lo canó de aram que per dita creu y conservació de aquella són necessaris, o, en cas que dit mestre Padern, ho fasse o fasse fer, dits obrers li pagaran, ultra la dita creu, lo que predits cruzer, canó y mànech haurà pagat.

Ítem, los dits honorables obrers dalt anomenats, convenan y prometan per ells y per llurs successors, en dita obra al dit mossèn Padern y als seus successors que, ultra lo cruzer, canó y mànech dalt dits, donaran y pagaran al dit mossèn Paderen o a sos successors, per las mans y valor de dita creu, plata de aquella, a rahó de

nou lliuras y dotze sous per quiscun march de dita plata marcada, que en dita creu havia de entrada, y pesarà quant dita creu sia feta y acabada, y la quantitat que la plata obrada de dita creu muntarà y valrà dits obrers o llurs successors lo pagaran e pagar prometan d.esta manera, ço és, que a bon compte part y paga de aquella tenan donadas y pagadas y dit mestre Padern de ells confessa haver hagudas y rebudas realment y de fet en moneda comptant y barcelonesa, sinquanta tres lliuras y dos sous com a par, ab un albarà que dit mossèn Padern los ne te fet de ditas LII lliures XII sous barcelonesos, al qual se referan e volan que sia assí comprès perquè no aparega aquella pagadora duas vegadas, e la restant quantitat a compliment de lo integra valor y pes de tota la obra donaran y pagaran realment y de fet axi matex en pecunia comptant y moneda barcelonesa a dita raho de VIII lliures XII sous per march en continent apres que dita creu sia feta y acabada.

Item nos dicte partes laudantes ...

Actum Figueriis.

Testes sunt Vincentius Pius, sabonerius Figueriis, et Jacobus Vinyas, agricola Macianeti de Cabrens.

5

1623, octubre, 28.

Capitulació d'una creu de plata per a l'església parroquial de Viladamat.

AHG- Notaria de Figueres, manual del notari Miquel Gaspar Casamitjana, núm. 224, f. 173v-174v.

En nom de Déu sia.

Sobra la fàbrica de la creu devall escrita per y entra las personas davall scritas són stats, fets, etc.

Primerament, lo honorable mestre Anthoni Padern, argenter de la present vila de Figueras, de grat y certa sciència sua convé y en bona fe promet al venerable mossèn Sebastià Geli, prevera y rector, Steva Baró y Cristòfol Carreras, pagesos, y lo any present obrers de la Isglésia parrochial del lloch de Vilamator assí presents que.ls farà realment y ab efecta una creu de plata bona y rebedora, de pes de onse marchs de plata, poch més o manco, stimada y evaluada a set lliuras quatre sous per march, la qual farà ab las labors y ornaments que la obra requer com de ell se confia y pertany a bon oficial, y en la forma que és feta la de la parròchia de Sant Miquel de Fluvià, la qual promet lliurar acabada com dalt és dit de assí al dia o festa de Santcogesma primer vinent.

Ítem, los dits venerables rector y obrers dalt anomenats, de grat y certa sciència llur convenan y en bona fe prometan al dit mestre Padern assí present que ultra lo valor de la plata que en dita creu entrarà per las mans y fàbrica de aquella, li donaran y pagaran en continent dita creu serà feta y los serà lliurada trenta un real per cada march de plata que dita creu acabada pesarà.

Ítem, lo dit mestre Padern confessa haver rebut de dits obrers dalt anomenats en part de paga y a bon compta de lo valor y mans de dita creu, de una part, quoranta sinch lliuras, y de altre, un siri de sera de pes de un quintar de sera y quatra lliuras de tara més y dit siri pren dit mestre Padern a de vint y sinch lliures que ab las quoranta sinch dalt ditas són setanta lliuras justas.

Et ideo nos dicte partes ...

Die XXVIII octobris MDCXXIII.

Testes Joannes Paules, parator ville de Sancti Laurentii Cambuçe, et Ludovicus Vaquer, laborator dicti loci habitatoris.

6

Figueres. 1662, desembre, 14.

Capitulació d'una creu de plata per a l'església de Santa Maria de Sorba del bisbat de Ripoll.

AHG- Notaria de Figueres, manual del notari Francesc de Gayolà, núm. 465, f. 610r-611v.

En nom de nostre señor Deu sie. Amen. De y sobre la capitulació y concòrdia feta y firmada per y entre lo honorable Anthoni Vila, argenter de la vila de Figueres, de una, y Joan Soldevila, pagès del lloch de Santa Maria de Sorba, abadiat de Ripoll, tant en nom seu propi com també com ha administrador de la obra de la isglésia de Santa Maria de Sorba, de part altre, són estats, fets, firmats, pactats y llohats los capitols y pactes següents.

Primerament, és pactat e lo dit Anthoni Vila sabent y attenant que en lo temps que ell estava en Cardona haver emprès de fer una creu de plata per la dita isglésia de Sancta Maria de Sorba, de pes de cent y vint onças, y haver ja rebut per fer dita creu dels obrers de dita isglésia cent vuytanta dos lliuras, dos sous barcelonesos, com consta ab àpochas y alberans que de aquellas ne té firmats als dits obrers; per ço, volent cumplir ab lo per ell promet convé y en bona fe promet al dit Joan Soldevila assí present que de assí lo die o festa Pascha de Resurrecció de l'any mil siscents sexanta quatre farà y obrarà dita creu del pes dalt dit, ab los pactes baix scrits y següents.

Primerament, ab pacte que lo dit Soldevila com a obrer predit eo bé los altres obrers de la obra de dita isglésia li hagen de pagar lo treball de fer una creu y tota y además plata pessarà més de ditas cent y vint onças, a més de la que tindre rebuda de los dits administradors.

Item, ab pacte que lo dit Soldevila se atura quart que en cas lo concert de fer dita creu no agradàs als altres obrers o administradors sos companys dit Vila no hage de fer dita creu sino tornar-li las dalt ditas cent vuytanta vuyt lliuras y dos sous del qual dit Soldevila hage de avisar a dit Vila de aquí lo die de Pascha de Resurrecció primer vinent altrament se estiga en lo tractat de fer dita creu. En dit emperò cas

que lo dit Anthoni Vila no [h]agués de fer dita creu promet als dits Soldevila y altres obrers de dita obra de la isglésia de Santa Maria de Sorba de tornar·los y restituir·los ditas cent vuytanta vuyt lliuras dos sous en esta forma, ço és, per Nostra Senyora de agost primer vinent quaranta lliuras, lo die o festa de Pascha de Resurrecció de l'any mil siscents sexanta sinch, las quals respective cosas en dits respective casos promet attendre y complir sots pena y escriptura de ters adquisidora a qualsevol cort ahont per ço se hagués recós³⁶ sens requesta de dies a ús costum y segons rigor del privilegi de la scriptura de ters ab salari de procurador dins la present vila de Figueres de déu i for de ella de vint respective sous per quicum dia vagarà llur procurador ab esmena de despesas danys de las quals vol ésser creguts de llur sola simple paraula de valor menos de llur sòlit jurament. Y per a major seguretat ne dóna per fermaça la señora Isabel Vila y Pla, sa muller, la qual lo càrrech de fermaça accepta per amor de son marit y principal y de sa grat y certa sciència vol ésser tinguda y obligada et tot lo que se és obligat son marit y principal ab ell y sens ell tant en vida com en mor, y per las preditas cosas totas attendre y complir ne obligan ço és, lo dit Anthoni Vila, principal sa persona, y tant lo dit principal com la dita señora Isabel Vila y Pla fermaça tots y sengles béns y drets llurs y del altre de ells a sols presents y sdevenidors, mobles e immoble, [h]aguts y per haver, a hont se vulla que sien encara en qualsevol manera privilegiants.

Ítem, és pactat e lo dit Soldevila en dits noms de obrés y seu propri ab thenor del present y ab lo millor modo pot y deu convé y en bona fe promet que pagarà y satisfarà ab dit Anthoni Vila las mans de fer dita creu y la demés plata possarà en aquella del pes dalt dit y axí mateix lo avissarà del designe de sos companys per de assí lo die o festa de Pascha de Resurrecció primer vinent altrament promet de estar en lo concert de fer dita creu per lo que ne obliga tots sos béns y los de la obra de dita isglésia y ab altrament llargament.

Et ideo nos dicte partes...

Testes Joannes Paulus, parator ville Sancti Laurentii Çambuçe, Ludovicus Vaquer, laborator dicte loci habitatore.

36 Paraula de lectura incerta.